SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2860

av Ulrika Westerlund m.fl. (MP)

Förebyggande arbete mot att barn och unga dras in i kriminalitet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebygga att barn och unga dras in i kriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Det mest effektiva sättet att bryta våldsspiralen är att stoppa nyrekryteringen och se till så att alla barn och unga får goda uppväxtvillkor, oavsett familjesituation, bakgrund eller bostadsort. Det kräver ett brett och långsiktigt förebyggande arbete på flera nivåer. Miljöpartiet vill se ett jämlikt samhälle med stark skola och en socialtjänst som har resurser att arbeta tidigt, samordnat och långsiktigt – tillsammans med polis, fritidsverksamhet och civilsamhälle. Samtidigt måste barn och unga med risk för att dras in i kriminalitet bli föremål för särskilda och riktade insatser, som även omfattar deras familjer. De som vill lämna kriminalitet, barn som vuxna, ska erbjudas en väg tillbaka.

Socialtjänsten och kommunerna har fått ett utökat brottsförebyggande ansvar - vilket är mycket välkommet. Men för att det ska få effekt måste kommunerna få rejäl och långsiktig statlig finansiering för att samordna insatserna, arbeta uppsökande och erbjuda individanpassat stöd. Som en del av det breda brottsförebyggande arbetet vill vi

också stärka samverkan med civilsamhället och verksamheter som ger barn och unga en meningsfull fritid samt främja möjligheterna för äldre barn att tjäna egna pengar. Vi vill att staten tar ett nationellt helhetsgrepp för att finansiera socialtjänstens viktiga förebyggande arbete - det utgör grunden för en effektiv brottsbekämpning.

Utöver det bredare förebyggande arbetet, vill Miljöpartiet se mer omfattande förebyggande insatser för de barn som uppvisar tydliga riskbeteenden. Vi vet att barn under 15 år som utreds för allvarliga brott ofta har en omfattande problembild med flera riskfaktorer, såsom en sedan tidigare ställd psykiatrisk diagnos, de har uppvisat hög aggressivitet och låg impulskontroll och har omfattande skolfrånvaro. Många har också vuxit upp i ett område med socioekonomiska utmaningar och bor med en ensamstående förälder eller en mamma eller pappa som saknar tillräcklig föräldraförmåga. Dessutom är närmare nio av tio barn redan kända av socialtjänsten innan de begår det första brottet. Det är helt uppenbart att nästan alla barn som begår brott tidigt i livet har uppvisat riskbeteenden för att rekryteras till kriminalitet och att både skola, socialtjänst och ibland polis har kännedom om detta. Det finns därmed stora möjligheter att fånga upp dessa barn och deras familjer redan innan det första brottet begås, genom bättre myndighetssamverkan och mer stöd till berörda familjer.

Vi vill se en nationell satsning där förutsättningar skapas för att polis, skola, förskola, fritidsverksamhet och socialtjänst bättre ska kunna samverka för att identifiera unga som riskerar att dras in i gängkriminalitet. De ska erbjudas individanpassat och långsiktigt stöd, tillsammans med sina familjer och andra viktiga vuxna i sin närhet. Här finns redan använda modeller, som till exempel Rätt kurva, som kan utvecklas vidare och skalas upp.

Om barn och unga begår allvarliga brott ska det självklart få konsekvenser. Miljöpartiet, och många med oss, menar att trots de allvarliga brister som funnits med SiS, är det ändå inte en bättre lösning att låta den väldigt överbelastade Kriminalvården ta över ansvaret. Samtidigt måste SiS reformeras i grunden. SiS, eller en annan myndighet som byggs upp i SiS:s ställe, som utredningen En reform av den statliga barn- och ungdomsvården (SOU 2026:52) föreslår ska vara en trygg och säker plats, med tillgänglig och kompetent personal och kvalitativ vård, för att barn och unga ska få chansen till rehabilitering. Miljöpartiet anser att det finns flera förslag i utredningen som är värda att tas vidare. Viktigt är fokus på det vårdande uppdraget, med mindre enheter, stärkt säkerhet, ökad kompetens hos personalen, säkrad tillgång till bra skolgång och reglerad tillgång till eftervård vid utslussning i lag.

Barnrättsperspektivet måste vara vägledande också i det rehabiliterande arbetet med barn som begått brottsliga handlingar. Barn ska inte straffas på samma sätt som vuxna av ett enkelt skäl: barns hjärnor är inte färdigutvecklade, de har sämre impulskontroll och är mer riskbenägna. Barn har också rättigheter enligt barnkonventionen just i kraft av att vara barn. Tidöregeringen har också missat helt att barnen, som gängen knyter till sig och skor sig på, själva är brottsoffer.

Miljöpartiet vill också inrätta en barnanpassad klagomålsfunktion och låta Barnombudsmannen göra oanmälda besök i verksamheten. Vi vill också införa barnombud som kan erbjuda juridiskt och personligt stöd, samt vägledning före, under och efter placering. Ombudet ska också kunna ta emot och larma om missförhållanden, så att rättssäkerheten för barn stärks. Ombudet kan också fungera som en nära kontakt som ser till det enskilda barnets bästa i brist på andra närstående eller vuxna förebilder. Unga som begår brott ska få chansen till rehabilitering och vård, utbildning och en meningsfull sysselsättning, så att de kan återgå till samhället och bidra.

Även vården som erbjuds barn och unga på HVB-hemmen måste omgående stärkas för att förebygga att barn far illa. Idag ser vi stora brister i den samhällsvård som erbjuds till barn och unga. Olika former av våld förekommer, såväl fysiskt och sexuellt som psykiskt, på HVB. Men en av de största utmaningarna är att kriminella har satt i system att rekrytera unga på HVB-hem. Därför måste vi återta kontrollen av HVB-hemmen, genom att omedelbart återta HVB-hem som drivs av kriminella aktörer och stoppa vinst, för att kommuner och regioner på sikt ska ta över i egen regi.

HVB ska vara en plats där de får hjälp att lämna kriminaliteten bakom sig, inte riskera att utsättas för nya trauman och dras längre ner i destruktivitet och kriminalitet.

Det finns många förslag i Hem för barn och unga. För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84) som är bra och som borde prioriteras att finansiera och genomföra. Det handlar bland annat om en tydligare differentiering av olika typer av HVB-hem, en ökad tillgång till vård och skola och en höjd kvalitet. Det vi däremot saknar och som är otroligt viktigt för att stärka kvaliteten och vården på HVB är att sätta stopp för vinstjakten, omedelbart återta HVB-hem som drivs av kriminella aktörer och på sikt bör kommuner och regioner ta över HVB-hemmen i egen regi.

Ulrika Westerlund (MP)

Ajda Asgari (MP) *Janine Alm Ericson (MP)*